

LESZKOVEN LÁSZLÓ

Sérelemdíj szerződészegés miatt: a „Miki-ügy” tanulságai – némi ügyvédi csavarral

Restitution for Breach of a Contract: The Lessons of the “Miki Case” – With a Pinch of Attorney’s Twist

Abstract: The paper is based on an essay by Frigyes Karinthy, published in 1931, while it takes a “playfully serious” approach to the question of the recovery of damages for breach of contract and the various legal remedies for violation of personality rights, with particular emphasis on the restitution.

Keywords: breach of contract, personality rights, violation of personality rights, non-financial, non-material violation

Összefoglaló: A tanulmány Karinthy Frigyes egy 1931-ben született írását alapul véve járja körül „játékosan komoly” módon a szerződészegés miatti visszakövetelési igény és a személyiségi jog sérelme miatt érvényesíthető egyes jogkövetkezmények kérdését, különös figyelemmel a sérelemdíjra.

Kulcsszavak: szerződészegés, személyiségi jogok, személyhez fűződő jogok megsértése, nem vagyoni hátrány, sérelemdíj

1. Bevezetés, irodalmi előzmény

A témát Karinthy Frigyes *Vajúdnak a hegyek. Szakértettem a Miki-ügyben* című tárcaja szolgáltatta. Az írás a *Prágai Magyar Hírlap* 1931. évi egyik számában jelent meg.

A novella az ügy tényállását a következőképpen vázolja röviden. „Az történt kérem, hogy felperes, kitűnő budapesti ügyvéd, barátjával elment egy nagy moziba, végignézte az előadást, aztán bement a pénztárba és visszakérte a jegy árát, azzal a megokolással, hogy a hirdetett Miki-egér néven közismert trükkfilmet nem pergették, holott azért ment a moziba, mert ő nagyon szereti Mikit.”

A peres felek között visszterhes szerződés jött létre, melynek alapján az alperest szolgáltatási kötelezettség terhelte a felperes részére. A Ptk. 6:34. § rendelkezésének

általános kötelmi jogi szabálya szerint a szolgáltatást a kötelem tartalmának megfelelően kell teljesíteni. A rendelkezés a szerződéses kötelekre is vonatkozik, a konkrétabb és részletesebb szerződéses teljesítési szabályoknak mintegy rugalmas háttéranyaga. A szerződésen alapuló kötelem is a megfelelő teljesítéssel tölti be a rendeltetését, és csak a szerződésszerű (kötelemszerű) teljesítéssel szűnik meg.

A felperes azt sérelmezte, hogy az alperes, bár vállalta a Miki-film vetítését, ezt elmulasztotta, ezzel pedig szerződésszegést követett el. A szerződés tárgya (a kötelem tárgyi kiterjedése) nyomban vita tárgyát képezte, a peres felek pedig terjedelmes bizonyítást indítványoztak ebben a valóban nem lényegtelen kérdésben. Az alperes oda nyilatkozott, hogy a Miki-film „nem is volt olyan nagyon határozottan hirdelve”, a felperes az ellenkező mellett kardoskodott. A régmúlt kódébe vesző tényállás felderítésében a korabeli napilapok példányai nyújthatnak segítséget. Ezekből kiderül, hogy a mozikban az idő tájt nagy sikerrel vetítették a főműsor kiegészítéseként a kitűnő népszerűségnek örvendő Miki egér-rajzfilmeket, melyek közkedvelt, igazi nézőcsalogató műsorszámoknak számítottak.¹ Valószínű, hogy a felperes okkal számított a rajzfilm vetítésére.

2. Ígért szolgáltatás és szerződésszegés – a „domború homorúja...”

A szerződéses kötelemben teljesítendő magatartás és a szerződésszegés kéz a kézben járnak, fogalmilag összetartoznak – Grosschmid Béni kifejezése szerint a jelenség ugyanannak a valaminek két oldala, miként a „domború homorúja...”. Ha a vállalt szolgáltatás teljesítését az adós elmulasztja, szerződésszegésről beszélünk. A szerződésszegés a magyar irodalomban általánosan elfogadott meghatározás szerint olyan helyzetet jelent, amely a szerződéssel ellentétes. Ezt tükrözi a Ptk. 6:137. § rendelkezése: „A szerződés megszegését jelenti bármely kötelezettség szerződésszerű teljesítésének elmaradása.” A szerződésszegés a szerződéses kötelem teljesítési létszakához kapcsolódó jogintézmény, a szerződés teljesítésének valamilyen rendellenességét, fogyatékoságát jelenti (végső soron tehát „lebonyolítási jogellenesség” áll elő ilyenkor). Szerződésszegést bármilyen – aktív vagy passzív – magatartás vagy más körülmény előidézhet, amely azt eredményezi, hogy a szerződés egyáltalán nem vagy nem a tartalma szerint realizálódik. A polgári jog láthatóan *objektív tényként* tekint a szerződésszegésre, mely bekövetkezik, ha a szerződő fél nem jut hozzá a szerződés tartalma szerinti szolgáltatáshoz. Mivel a szerződés alapján nyújtandó, követelhető szolgáltatás a kísérő,

1 Korabeli napilapok hirdeteiből szemezgetünk: „A Korzó Moziban csütörtökön f. hó 19-én személyesen fellép a legkedveltebb magyar rádióénekes, Kalmár Pál. Az előadások 6. és fél kilenc órákor kezdődnek és pedig először két kacagató Miki filmmel.” (Esztergom és Vidéke, 1934. május 10.) „Az Uránia Mozi Páger Antal főszereplésével játssza a Búzavirág című magyar filmet, elsőrendű kiegészítő műsorként lett ígérve az Álomország c. színes rajzfilm és egy Miki film vetítése.” (Eger-Gyöngyösi Újság, 1935. január 27.) „A Belvárosi Mozi a Mesék az írógépről című filmvígjáték mellett 'a legjobb Miki film – Miki a lövészárokbán' vetítését igéri 5, 7 és 9 órától. (Délmagyarország, 1931. május 5.)

óvó- és védőkötelezettségekre is kiterjed, a szerződésszegés megítélésekor erre az összetettségre figyelemmel kell lenni.

Az alperest terhelő szolgáltatás ez esetben *oszthatónak* tekinthető: a mozi vállalta egy fő műsorszám és kiegészítő további műsorok teljesítését. A felperes a Miki-film elmaradását nehezményezi: a szerződésszegés részleges. A részleges szerződésszegés a Ptk. 6:149. § bekezdése szerint azzal jár, hogy a szolgáltatás egy részére vonatkozó szerződésszegés esetén a szerződésszegés jogkövetkezményei erre a részre állnak be, kivéve, ha a jogkövetkezmények részleges alkalmazása a jogosult lényeges jogi érdekét sértené.²

A polgári jogi szerződés általános kötelemkeletkeztető tényállás, előremutató kötelelem, a célzott (szándékolt) vagyonmozgás előidézésének jellemző eszköze: Kelemen László szép kifejezésével élve a kötelemfakadás leggazdagabban buzgó forrása.³ A *szerződéses talajról azonban életre kelhetnek más, nem szorosan szerződéses (a szerződés főhatásához hagyományosan törvényszerűen kapcsolódó) igények is*. A szerződés ugyanis a jogosult egyéb, további érdekeinek szolgálatában is áll, jelesen a személy érzelmi-lelki, kulturális kiteljesedését is előmozdíthatja, akár csak közvetve. *A szerződésszegés ezért a jogosult szerződéses és személyiségi jogi érdekkörét egyaránt, egyszerre támadja*. A jogosult dönti el, melyik igényét viszi perbe, esetleg mindkettőre védelmet kér, mindenesetre mindkettőnek a szerződés lesz a jogi alapja (közvetlenül vagy közvetve). A perbíróság a kirendelt szakértőhöz intézett kérdése e további jogi szál felől peranyagba fűzéséről tanúskodik, amikor így szól: *„Nyilatkozzék szakértő, mint művelt ember, vajon a Miki-egér néven ismert rajzos film látása hozzájárul-e oly mértékben a néző műveltségének fejlesztéséhez, hogy annak elmaradása a műveltség szempontjából komoly kárt jelent annak a számára, akit megfosztottak tőle?”*

3. A sérelemdíj felé terelődve

A Karinthy-írás ugyan nem tesz említést kártérítésről vagy sérelemdíjról, de egyértelműen látszik, hogy *a felperesi követelés* – a kifizetett mozijegy árának visszatérítése iránt – *nem tisztán vagy nem elsősorban hibás teljesítés miatti kellékszavatossági igény*. A felperes a keresetében csalódottságának adott hangot: a szerződésszegés miatti csalatkozás, a bosszúság kibillentette érzelmi-lelki egyensúlyából, és emiatt kért jóvátételt, kárpótlást (fizessék vissza a jegy árát). A felperes – aki Karinthy Frigyes szíves közlése szerint jó nevű ügyvéd, tehát joghoz értő (bár nem jogi) személy – követelése első ránézésre valóban egy visszakövetelési, *restitúciós* igény alakját veszi fel, tartalmát

2 Ha a felperes másképpen vélekedik (pl. hogy a Miki egér rajzfilm vetítése nélkül az egész szolgáltatás igénybevétele a számára érdektelen, értelmetlen lenne), erre nézve a bizonyítás a jogosultat terheli. Ezen a ponton hivatkozunk az Európai Unió Bírósága által nemrégiben hozott C-469/24. sz. ítéletére (2015/2302 irányelv, *Tuleka* ügy), melyben rámutatott, hogy a felperest megillető árcsökkenés az eset körülményeihez képest a teljes értéket is elérheti (tehát „maximális” is lehet).

3 Kelemen, 1941, 8.

tekintve pedig *nem vagyoni sérelem miatti vagyoni igény*. „A szerződésszegés legalapvetőbb, a visszerhesség elvéből is levezethető objektív és evidens jogkövetkezménye, hogy a nem teljesült szolgáltatásért, illetve a szolgáltatás nem teljesült részéért ellenszolgáltatás nem jár. Ez a jogkövetkezmény független attól, hogy a szolgáltatás miért nem realizálódott, azért a kötelezett felelős vagy sem.”⁴ Ez a megállapítás bár igaz, nem fedi le a teljes jogi helyzetet. A jegyár visszatérítése iránti követelés domináns jegyei – a konkrét kötelem „beltartalmi, érzelmi fűtöttsége” – folytán inkább egy abszolút jogviszonyból kinövő (arra épülő) relatív (viszonylagos) jog képét idézi fel: valójában *személyiségi jog sarkában termő kötelmi követelés*. Vagyis személyiségi jog által szőtt – a jogsértés folytán előállt – kötelmi jogi helyzet. Ha pedig így van, ideje a felperest ért *személyiségi sérelem körül* forgolódunk.⁵

4. A személyiségi jogokról általában és ezek „relativizálódásáról” konkrétan

A Ptk. 2:42. § (1) és (2) bekezdése szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy a törvény és mások jogainak korlátai között személyiségét, így különösen a magán- és családi élet, az otthon, a másokkal való – bármilyen módon, illetve eszközzel történő – kapcsolattartás és a jó hírnév tiszteletben tartásához való jogát szabadon érvényesíthesse, és hogy abban őt senki ne gátolja. Az emberi méltóságot és az abból fakadó személyiségi jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. A személyiségi jogok e törvény védelme alatt állnak.

A személyiségi jogok általános védelmét kimondó szabály szerint minden jogalany köteles tiszteletben tartani mások személyiségi jogait és köteles tartózkodni minden olyan magatartástól, amely mást személyiségi jogainak gyakorlásában gátol vagy akadályoz. A törvény általános védelmet nyújt a személyiségi jogok minden formájának, anélkül, hogy az egyes nevesíthető jogokat taxatív felsorolná. A generálklausulával való szabályozás mindenkire kiterjedő, absztrakt jellegű védelmet fogalmaz meg: tételes felsorolás elkerülésével a szabály védőernyője alá vonhatók a törvényben egyébként nem nevesített jogok is. A személyiség – írja Balás P. Elemér – egyébként is *„eleven folyam, mely sohasem áll meg, és a saját medrében halad a külső világnak másfényű tárgyai közt. Ennek a folyamnak az érintetlenségét védeni hivatása a jognak egyfelől abban, hogy mozgása ne legyen akadályozva, tisztasága ne legyen elhomályosítva, másfelől, hogy önmagával azonosítsa és más ily folyamoktól – valamint a külvilágtól – való különbözősége el legyen ismerve.”*⁶

A személyiség imént említett általános védelme abszolút szerkezetű jogviszonyra épül, és lényegét tekintve *„negatív tartalmú sűrített kötelem”*-ként jelenik meg (Grosschmid Béni ismert kifejezése). Ez az abszolút szerkezetű jogviszony a védelmet a dologi jogokhoz

4 Magyarázat a Ptk. 6:137. § rendelkezéséhez. Kemenes, 2025.

5 Az ötletadó novella tényállásától való elkanyarodás miatt minden esetleges tévedésért vállaljuk a felelősséget.

6 Balás P., 1941, 625.

hasonlóan a többi jogalany távoltartásával oldja meg: a jog mindenki mást tűrésre, a zavarástól való tartózkodásra, lényegében passzív magatartásra kötelező parancsot bocsát ki. Ez az egyelőre láthatatlan, nem nevesített – „mindenkire vonatkozó” – kötelezettség nyomban *kétszemélyes relatív jogviszony alakját ölti, mihelyt a jogosultat személyiségi jogában valaki megsérti*. Az abszolút szerkezetű jogviszonyként kiképzett jogi helyzetek e jogsértés folytán szükségszerűen konkrétá válnak és relativizálódnak. Ezt írta körül a Kúria egyik közelmúltban született ítéletének indokolása is. *„Az abszolút szerkezetű jogviszonyok általában valamely kötelemfakasztó tény folytán transzformálódnak át relatív szerkezetű jogviszonnyá. Ilyen tény lehet például szerződés, károkozás, személyiségi, dologi vagy más jog megsértése [...]. A személyiségi jogban az abszolút szerkezetű jogviszony elrelativizálódását a személyiségi jogot sértő cselekmény mint sajátos kötelemfakasztó esemény teremti meg, konkretizálódott kétoldalú kötelmet keletkeztetve mindig pontosan meghatározott személyek között. A személyiségi jog megsértése tehát relatív szerkezetű jogviszonyt keletkeztet a jogsértő és a jogosult között, amely polgári jogi igény, ezen belül személyiségvédelmi igény alapja lehet.”*⁷

Egy Grosschmid Bénitől származó hasonlattal élve nem lehet „mindenkit *perbe fogni*, mindenkivel *szemben pert nyerni...*”. Keresetet sem általában indítunk, hanem meghatározott személlyel szemben. Igényt az egyes jogsértő helyzetekben lehet és kell egyedileg meghatározni és konkrét perben a jogsértővel szemben érvényesíteni. Ezt fejezi ki, érzékelteti az abszolút szerkezetű jogviszonyban benne rejlő milliányi negatív tartalmú kötelmi viszonyra való utalás. Ettől sűrített kötelelem az abszolút jogviszony. A jogvédele érdekében abszolút szerkezetű jogviszony formájában való kiképzése a védelemre való berendezkedés, a távoltartás eszköze, maga a konkrét védelem azonban szükségszerűen relatív jogviszony képében jelentkezik.

A Ptk. 6:2. § az általános kötelemléteket tényállások példalázó felsorolásában említi a személyiségi jog megsértéséből fakadó kötelemléteket. Az általunk szemügyre vett kötelemléteket közvetlen forrása a szerződésszegő magatartás: ez az a jogsértés, ami az abszolút szerkezetű, mindenki mással szembeni védelemre berendezkedő személyiségi jogot nyugalmi helyzetéből mintegy „harc állapothoz” viszi át és *támadó joggá* alakítja.

A már említettek szerint a szerződés megszegése az a jogi tény, mely a célzott joghatás megsértésének szerződéses jogviszonyra szabott, klasszikus *szerződésszegési jogkövetkezményei mellett*, azokkal párhuzamosan a *személyiségi jogi szankciót is mintegy beállítja*. A kapcsolat szoros, amit az is mutat, hogy ha a kötelezett a szerződésszegést kimenteti, a személyiségvédelmi következmények sem érvényesíthetők. A szerződésszegéssel előidézett személyiségi jogsértés esetében a szerződésszegés alóli sikeres kimentés – a szerződésszegés hiánya – a sérelemdíj iránti igényt is alaptalanná teszi.⁸ *„A sérelemdíj-fizetés kötelezettsége alóli mentesülés feltételeit – ugyancsak a kártérítési felelősség alóli mentesüléshez hasonlóan – a jogsértő személyre irányadó felelősségi rendszer alapján kell meghatározni. Ez azt jelenti, hogy szerződésen kívüli jogsértés esetén az adott kimentési rendszer feltételeit kell támasztani deliktuális felelősség általános szabályai, veszélyes üzemi felelősségi alakzat stb. Ha pedig a sérelemdíj iránti igényt egy szerződésszegés következményeként kell elbírálni, a szerződésszegési kártérítési felelősség – a Ptk. által szigorított – kimentési*

7 Kúria Pfv.IV.21.186/2022/10. [63], BH2023. 131.

8 Szegedi Ítéltábla Pf.I.20.053/2017/3., BDT2018. 3878.

feltételeit kell érvényesíteni. A szerződésszegésből származó sérelemdíj iránti igény elhárításához az kell, hogy a szerződésszegő fél bizonyítsa: a szerződésszegést ellenőrzési körén kívül eső, a szerződéskötés időpontjában előre nem látható körülmény okozta, és nem volt elvárható, hogy a körülményt elkerülje, vagy a kárt elhárítsa (Ptk. 6:142. §). Mivel azonban a sérelemdíj nem kártérítés, a Ptk. 6:143. §-ában foglalt, a szerződésszegéssel okozott kár megtérítésének mértékére vonatkozó szabályok a sérelemdíj fizetése iránti kötelezettségre nem alkalmazandók.”⁹

5. A „nem vagyoni hátrány” - kárnak kár ez is...

A felperes által megfogalmazott igény az említettek szerint egészen biztosan „többarcú”: a szerződésen belül őt ért *nem vagyoni* jellegű (személyiségi) sérelem kompenzálása érdekében alkalmaz *vagyoni* eszközt. Grosschmid Béni a következőképpen írt erről a helyzetről. „Szabályképpen a kártérítési kötelezettség csakis a vagyoni hátrány jóváértelére terjed ki. Az ellenkezőt ép ezért, ez általános elvtől eltérő szűkebb vagy tágabb körű kivételek gyanánt kell felfognunk.” Hozzáteszi ugyanakkor, hogy „kárnak kár (hátrány) mindenesetre az is, ami nem vagyoni vagy legalábbis ez szintén csak beszéd mód kérdése. [...] Különböző is vannak javak, amelyek becsesebbek a vagyonnál, péld. magunk és mieink testi épsége, jóhírneve, lelki nyugalom, köztisztelet stb.”¹⁰ A hátrány tehát, ami sokféle módon érheti a jogalanyt, feltétlenül szélesebb, tágabb fogalmi kört fed le, mint a kár. Az előbbi és az utóbbi egyaránt károsodás (ezért mondja Grosschmid, hogy ez „beszéd mód kérdése”), de az előbbi szélesebb körben érthető, és éppen ezért határai is szertefolyók, az utóbbi – a szorosabb értelemben vehető kár – fogalmi kereteit szorosabban kell megítélni. „Végelemzésben – írja – kár minden kellemetlenség, és ismét minden bármely kellemetlenségtől való elesés (péld. hogy valaki színelőadástól, koncerttől, látványosságtól megkésett stb.)”¹¹ Grosschmid megállapításai ma is megállják a helyüket. A példái is illeszkednek az általunk választott témához (a Karinty-tárca tényállására). Az említett néző felháborodását is az okozta, hogy az ígért és várt „kellemetlenségtől” elesett: attól a mozi szerződésszegése fosztotta meg. Grosschmid ugyanakkor figyelmeztet arra is, hogy bár *kárnak kár mindkettő* (hasonlóan ahhoz, mint amikor feltette a kérdést: „kávé-e a fügekávé?), de a kár fogalmába a jognak a vagyoni hátrányt is valamiképpen bele kell értenie.¹²

A károsodás tágabb fogalma alá vonható kellemetlenségeket *egyébként sem nagyon lehet* (legfeljebb alig-alig) a törvény által olykor csakugyan jóvátenni óhajtott nem vagyoni hátrányoktól (pl. kártalanítások, bírságok) megkülönböztetni. E megkülönböztetés biztos ismérvei – így ír – még nincsenek feltalálva. Ráadásul az ilyesfélék

9 Magyarázat a Ptk. 6:143. § rendelkezéséhez. Vékás, 2025.

10 Grosschmid, 1932, 718. A gyakorlat a lelki károsodást kiváltó magatartást is az egészség megsértésének tekinti. Fővárosi Ítéltábla Pf. 21.888/2012/4.

11 Grosschmid, 1932, 718.

12 A közgazdasági és a jogi értelemben vett kár elhatárolásának vagy inkább érzékeltetésének egy példáját lásd a Pécsi Ítéltábla Pf.III.20.011/2019/6. ítéletének indoklásában (különösen [21]. BDT2019. 4034).

megtérítési egyenértéke is igen-igen nélkülözi az objektív zsinórmértéket: a kártérítés kirovása, vagyis a megtérítendő kár összegszerű meghatározása alig lenne egyéb, mint esetről esetre való törvényhozás.¹³ *A sérelemdíj esetében is irányadó, hogy a más, összehasonlításra alkalmas ügyekben hozott döntéseket nem lehet automatikusan alapul venni, mert az egyéni körülmények és az egészségkárosodásból származó hátrányok különbsége az, ami alapot adhat az eltérő mértékű nem vagyoni kártérítés megállapítására.*¹⁴

6. Szokatlan személyiségi jog – a „műveltséghez” való jog...

A kérdés ma ugyanez vagy legalábbis nagyon hasonló. Lehetséges-e, és ha igen, mi módon az „élmény esélyének elvesztése” miatti hátrányt, károsodást, kellemetlenséget (bosszankodást), „kellemetességtől való megfosztást” jogilag értékelni, és a kompenzáció, jóvátétel érdekében megragadni. A szóban forgó esetben a néző – miként ezt már megelőlegeztük – személyiségi jogában következett be a szerződésszegés folytán jogértés, mely jogellenes magatartást testre szabott, odaillő polgári jogi jogkövetkezsménnyel lehet kompenzálni-kiigazítani. A tanulmány bevezető gondolataiban idéztük a polgári per bírósága által a perbeli szakértőnek szegezett kérdést – ti. hozzátartozik-e a műveltséghez a vetíteni ígért Miki-rajzfilm olyan értelemben, hogy annak elmaradása komoly kárt tud okozni a nézőben, a Karinthy-novellában a szakértő a következőképpen közelítette meg a problémát: *„Először a műveltség fogalmát veszem bonckés alá. Megállapítom, legjobb tudásom és lelkiismeretem szerint, hogy nagyjában általános és nem általános, más szóval szakszerű műveltséget szoktunk megkülönböztetni az életben. Előbbihez hozzátartozik mindaz, ami a társadalmi életben, a társaságban való szereplés feltétele, könyvek, színház, korszerű kultúrtermékek ismerete. Az általános műveltséghez hozzátartozik, hogy ne legyenek kénytelen hallgatni, ha olyasmiről van szó, amit az emberek ismernek és szeretnek, mint például a Miki-egér...”*

A művelődéshez való jog egyébként ún. második generációs alapjog, a gazdasági, szociális és kulturális jogok családjához tartozik. A művelődés, azaz a kulturális értékekben való részesülés, az érzelmi és intellektuális fejlődés a személy kiteljesedésének az útja, és így az egyik legfontosabb alapjog mind az egyén, mind a társadalom szempontjából.¹⁵ A művelődéshez való jog legszorosabb kapcsolatban az emberi méltósággal (az emberi méltósághoz való jog) áll. *„A művelődés, a tudás, a szellemi értékekben való gyarapodás teljesebb embert alkot.”*¹⁶ *„A kultúra, mint szellemi értékek közvetítése, szoros kapcsolatban áll a művészettel. Ez elsősorban – a Révai lexikon szerinti klasszikus megközelítés*

13 A sérelemdíj mértékére általánosságban igaz, hogy a bírói gyakorlatban formálódó érték-színvonal az összeg meghatározásának csak a nagyságrendi behatárolásához ad szempontot. A személyiségi jogsértések és hátrányos következményeik különbözőségei nem teszik lehetővé az eltérő összegek ennél pontosabb összevetését. Az ítéletben nem azt kell megindokolnia a bíróságnak, hogy mennyiben tér el más korábbi döntésektől, hanem azt, hogy az adott ügy egyedi körülményei milyen összeg meghatározását indokolják. Kúria Pfv.III.20.210/2017/4., Pfv.III.20.566/2021/5.

14 Vö. pl. Kúria Pfv.III.20.279/2018/4. [28], BH2025. 38.

15 Gerencsér, 2021.

16 Gerencsér, 2021, [12].

szerint – a szép és a szépség érzékelhetővé tételét jelenti bármely szellemi megnyilatkozás (irodalom, zene, dal) vagy anyag (építészet, festészet, szobrászat, iparművészet) útján. A művészet egyidős az emberrel (lásd: barlangfestmények), és folyamatosan követi az ember fejlődését. A művészet és a kultúra célja és a társadalomban betöltött szerepe jelentősen változott az évezredek során. A kultúrának az érzelmi intelligencia kialakításában is hangsúlyos a szerepe, hiszen az értékek közvetítésével az ember érzelmi életének gazdagodását éri el. Az érzelmileg és intellektusában gazdag személyiség képes befogadóbb, mások tiszteletére nyitottabb emberré válni, ami végső soron kisebb és nagyobb emberi közösségek harmonikus együttélésének alapfeltétele.”¹⁷

A személyiségi jogsértés megállapításának polgári jogi elvi alapja megvan. A Karinthy-tárcában említett pert tárgyaló bíró egészen pontosan nyilván átlátta és átértékelte a helyzetet, hiszen az iránt érdeklődött, hogy a vetítéstől való megfosztás – a Miki-mozi elmaradása – okozhatott-e a felperesnek „komoly kárt...” Ez a fordulat – „komoly kár” – átvezet minket a következő kérdés tárgyalásához.

7. Bagatell-igény - és ami mögötte van

Ha elfogadjuk, hogy a felperes az őt ért „sérelem bérét” – szabad olvasatban – a jegyár összegében jelölte meg (említettük, hogy ez a visszakövetelési igény a nem vagyoni hátrány kompenzálásának motívumával telítődik), akkor az ilyen összegben felszámított követelés sérelemdíjként az ún. bagatell igények szerint bírálendő el.¹⁸ Hangsúlyozni kell, hogy nem a jogsértés bagatell, hanem a személyiségi jogsértés miatt, annak szankciójaként előterjesztett sérelemdíj mértéke alacsony. A polgári jog álláspontja ebben a kérdésben egységes: *a sérelemdíj-fizetésre kötelezés nem automatikus következménye a személyiségi jog megsértésének.* A körülmények bírói mérlegelése oda is vezethet, hogy a jogsértőt nem kötelezi a bíróság sérelemdíj megfizetésére.¹⁹ Az Új Ptk. Tanácsadó Testület véleménye szerint *„[...] személyiségi jogsértés megállapítása, valamint az objektív szankciók megítélése mellett is elutasíthatja a bíróság a sérelemdíj iránti keresetet, ha a sérelmet szenvedett felet nem érte olyan nemvagyoni sérelem, amely sérelemdíj megítélésére adhatna alapot. [...] a sérelemdíjra marasztalás lehetőségét biztosító törvényi rendelkezések céljának az a jogalkalmazás felel meg, amely nem marasztal olyan alacsony összegű sérelemdíj megfizetésére, amely nem alkalmas sem a sérelem kompenzálására, sem pedig a jogsértéstől visszatartó preventív hatása kifejtésére.”*

A bagatell mértékű sérelemdíjigény esetében az ilyen követelés egyfajta „reflexhatásának” lehet jelentősége: ha ugyanis a felperes által a jogsértés kompenzálására és a sérelem kiküszöbölésére alkalmasnak tartott sérelemdíj túllentül alacsony, abból arra lehet következtetni, hogy a jogosult az elszenvedett sérelmet maga sem tartja jelentősnek.

A szóban forgó esetben az egy mozijegy árában megállapított kompenzáció nyilvánvalóan nem a megbomlott vagyoni egyensúly helyreállítását célozta: sokkal inkább *a felperes bosszúságáért járó elégtételként van jelen.* A sérelemdíj reparatív és represszív

17 Gerencsér, 2021, [44]

18 A sérelem bére kifejezést – nem kutatva, hogy használta-e más korábban. Szabó, 2017.

19 Vö. BH2016. 241.

funkciót egyaránt hordoz magában, utóbbi azonban nem válhat dominánssá. Konkrét döntésében fejtette ki egy alkalommal a bíróság, hogy nem vagyoni hátrány nélkül a sérelemdíj mint szankció „büntetésként” nem alkalmazható. A jogintézmény ugyanis teljesen elveszítené a polgári jogi jellegét, ha azt a bíróság valamiféle „jogalkalmazói rosszallás” kifejezésére használná.²⁰ Adott esetben egyéb, a törvény által biztosított és a sérelmet szenvedő rendelkezésére álló objektív eszközök alkalmazása – sérelemdíj fizetésére kötelezés nélkül is – elegendő lehet. Az elégtétel adására kötelezésnek ugyanis van helye a személyiségvédelem jogi eszköztárában. Az 1959. évi IV. törvény (rPtk.) 84. § (1) bekezdése alapján alakult ki, de a hatályos Ptk. alkalmazásában is helytálló az az álláspont, mely szerint *olyankor, ha a jogsérelem nem eredményez vagyoni kárt, akkor a szankciónak is vagyoni elemektől megtisztítva, a személyi jellegű hátrányok kiküszöbölését kell céloznia*. Az alkalmazandó jogkövetkezmények közül a jogsértés jellegének megfelelő kell választani. Ebből a szempontból is irányadó szabály, hogy *az arányosság elve észszerű összefüggést követel meg a jogsérelem és következményei között; ha a fél mulasztásának nincsenek komoly következményei, a másik, sértett fél sem élhet drasztikus jogkövetkezményekkel*.²¹ Helyesen fejt ki a Kúria Pfv.IV.20.801/2021/5. számú döntésének elvi tartalma is: az elégtétel adására kötelezést kizárhatja az, ha a jogsértő fél a pert megelőzően a felperesnek a jogsértés tárgyi súlyával és nyilvánosságával arányban álló, megfelelő elégtételt szolgáltat. Ilyen esetben ugyanis a személyiséget ért jogsérelem jogi következménye már megvalósult, *további szankció alkalmazása ezért szükségtelen*.

Ha ezt a gondolatmenetet rávetítjük a Karinthy-novella jogi tényállására, akkor egyértelműnek látszik, hogy a mozijegy árának visszaadására irányuló kérelem vagyoni jellemző – visszafizetésre való kötelezés, látszólag tiszta kötelmi követelés – mellett, vagy inkább azzal együtt és egyszerre azon túl a lelki béke megzavarása miatti kompenzáció eszköze. A csekély összegű pénzbeli követelés a vagyoni értéket nézve sérelemdíjként lehetne bagatell – elutasítani viszont azért nem lehet, mert az alig számottevő pénzbeli összeg ellenére a felperes igényének *éppen ez az alakja* fejezi ki a sérelmet szenvedő fél számára *nyújtandó elégtételt*. A Ptk. 2:51. § (1) bekezdés c) pontja egyébként sem sorolja fel – még példálózva sem – az elégtétel adásának lehetséges módjait: a mozijegy árának visszafizetése az ismertetett esetben a bocsánatkérésnek megfeleltethető és egyben meg is felelő eszköz.

8. Zárógondolatok helyett

A fenti tanulmány a Kolozsváron 2025. november 14. napján azonos címmel elhangzott szakmai előadás szerkesztett változata. Az előadás végén – mintegy levezetésként és egyúttal a közelgő kulturális programra való ráhangolódás jegyében – a tudományos tanulságokat rímbe szedve tártuk a hallgatóság elé, ilyenformán:

²⁰ Debreceni Ítéletábrla Pf. 20.513/2024/7. [59].

²¹ Más jellegű ügyben született a döntés, de elvi tartalma miatt ide is vonatkoztatható: Legfelsőbb Bíróság Gfv. 30.221/2011/6., BH2012. 41. vö. Szegedi Ítéletábrla Gf. 30.720/2010/2., BDT2011. 2571.

Történt egyszer, kérem, nem is olyan régen
 (volt már ilyen eset a földkerekségen),
 véget ért a munka, néhány ügyvéd barát
 felkerekedett, hogy a nap búját-baját
 filmszínházba térve jó mélyre elássák,
 aktát, íróeszközt még csak ne is lássák...!
 Latabárt vetítik – ez lesz az akció!
 Miki egér pedig – a fő attrakció...
 Szépen sütyött a Hold, az idő sem esős,
 egy volt csak a hiba – a rajzfilm: „felejtős...”
 Az ügyvéd háborog: „Hát ez minő dolog...!
 Ez a lelkembe mart – rögtön padlót fogok...
 A gyötrelmem valós, súlyos sérelem ért:
 ki nem hagytam volna *a Mikit* semmiért...”
 És tovább háborog: „Tönkrement a napom!
 Nem nyughatok, míg a pénzt vissza nem kapom!”
 Megmondta már Grosschmid (régóta figyelem...):
 a lelki békét is érheti sérelem!
 Kárnak kár lesz ez is – a hiba fatális!
 jogalap is megvan: ez kontraktuális!
 „Nem láttam ma Mikit, mert nem vetítették,
 pedig a plakáton bőszen meghirdették
 nagy betűvel szépen, fogyasztó is lássa,
 böngéssze nyugodtan, nem ügyelve másra...”
 Az ügyvéd útra kel, megnyugodni restell:
 dolgoztatja agyát nagy igyekezettel.
 „...és még ne is szóljak? Még hogy kuka legyek...?”
 Novella lesz ebből! *Vajúdnak a hegyek...*
 (és egeret szülnek, abból viszont nagyot –)
 indított az ügyvéd hosszú perfolyamat.
 Tollat ragad gyorsan – a petitum készen:
 „*ha szerződést szegtek, adják vissza pénzem!*”
 Nem szomjazom én a mozigépész vérét –
 de fizessék meg a sérelmemnek bérét...!”
 A bosszúság komoly, de meddig mehet el
 a követelés, ha a hátrány – bagatell...?
 A sok kutya ugat, a karaván halad,
 jobban jár a mozi, hogyha csendben marad.
 Meg ne írja Karinthy – „milyen édes eset...”,
 mert akkor indul sok – kollektív kereset!
 Egyet szól a mozi (bár egyebet gondol...),
 egyezés lesz hamar a bonyodalomból.
 „Itt a jegy ára, ne mondd, hogy ki nem adtam
 (...a sérelemdíjat ekként lefaragtam...)”
 Hazamegy mindenki *Családi körébe*
 megnyugodni szépen – *Arany* lesz a béke.

Irodalomjegyzék

- Balás P. E. (1941) 'A személyiségi jogok', in Szladits, K. (szerk.) *Magyar Magánjog I. Általános rész. Személyi jog.* Budapest: Grill Károly Könyvkiadó vállalata.
- Gerencsér, B. Sz. (2021) 'A művelődéshez való jog', in Jakab, A, Könczöl, M., Menyhárd, A. és Sulyok, G. (szerk.) *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* [Online]. Elérhető: <http://ijoten.hu/szocikk/a-muvelodeshez-valo-jog> (letöltés ideje: 2026. 01. 30.)
- Grosschmid, B. (1932) *Fejezetek Kötelmi jogunk köréből. I.* Budapest: Grill Károly Könyvkiadó vállalata.
- Kelemen, L. (1941) *A szerződésen alapuló kötelelem.* Szeged: M. Kir. Ferenc József Tudományegyetem és a Rothermere-Alap támogatásával a M. Kir. Ferenc József Tudományegyetem Barátainak Egyesülete, 1941.
- Kemenes, I. (2025) 'Ptk. 6:137. §', in Vékás, L. és Gárdos, P. (szerk.) *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez. Jogtár-formátumú kiadás.*
- Szabó, Cs. (2017) '„A sérelem bére” – új bírói gyakorlat a nem vagyoni sérelem megítélése kapcsán című tanulmányából kölcsönöztük', *Polgári Jog*, 2017/9, Fórum [Online]. Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1700906.poj> (letöltés ideje: 2026. 01. 30.)
- Vékás, L. (2025) 'Ptk. 6:143. §', in Vékás, L. és Gárdos, P. (szerk.) *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez. Jogtár-formátumú kiadás.*